

Robert Lemm

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1979

Robert Lemm (1945) is hispanist en vertaalde onder meer werk van Jorge Luis Borges, Fray Luis de León, Johannes van het Kruis, Miguel de Unamuno, Juan Donoso Cortés, Joseph de Maistre, Léon Bloy, Leopoldo Marechal, Giovanni Papini en René Girard. De Martinus Nijhoffprijs ontving hij voor zijn vertalingen van Latijns-Amerikaanse literatuur, waaronder Het labyrint der eenzaamheid van Octavio Paz, Ik beken ik heb geleefd van Pablo Neruda, Obscene nachtvogel van José Donoso en in het bijzonder Barokconcert van Alejo Carpentier. Hij debuteerde in de literaire tijdschriften Soma en Maatstaf, waarin hij over Latijns-Amerikaanse literatuur schreef. In de jaren zeventig leverde hij bijdragen aan Vrij Nederland en Het Parool en later aan het tijdschrift De tweede ronde. In de tientallen boeken van zijn eigen hand over historische, filosofische, literaire en religieuze onderwerpen levert hij onder meer polemische kritiek op het vooruitgangsgeloof, de Verlichting, de mensenrechten, het liberalisme, het socialisme en de democratie. Als traditioneel katholiek is hij wel ‘de laatste grote katholieke historiserende schrijver’ na Gerard Reve genoemd. Zijn teksten en interviews verschenen geregeld in het wekelijks verschijnende Katholiek Nieuwsblad, het katholiek-conservatieve maandblad Catholica en in Bitter Lemon.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1979

Toen ik vijf dagen voor Kerstmis een brief kreeg van het Prins Bernhard Fonds waarin te lezen stond dat ik de Martinus Nijhoffprijs voor Vertalen voor het jaar 1979 zou ontvangen kon ik mijn ogen niet geloven. Mijn eerste opwelling was een paar vrienden op te bellen, maar dat plan verwierp ik onmiddellijk. Stel je voor dat het een grap was? Vijf dagen lang heb ik met het geheim rondgelopen en pas op eerste kerstdag de brief aan mijn ouders laten lezen. Ik dacht: als het een grap is dan hoef ik er tenminste niet alleen onder te lijden. Pas toen officieel door de radio werd omgeroepen dat mij, samen met twee anderen, de prijs ten deel was gevallen drong tot me door dat het allemaal echt waar was.

Als je voor je werk een onderscheiding krijgt is het alsof alles even stilstaat. Anderen hebben de balans van je verrichtingen opgemaakt en afgewogen. En daar sta je dan, voor een voetlicht waar je niet om gevraagd hebt maar dat desondanks op je gericht wordt. Het is een moment om terug te kijken naar de tijd waarin je je eerste schreden zette op het pad dat naar dat voetlicht heeft geleid.

Dat pad is zelden effen geweest. De grootste hindernis – hoewel, achteraf bezien, de grootste stimulans – kwam toen ik in 1973 mijn tijdelijke betrekking aan het Instituut voor de Spaanse Taal- en Letterkunde van de Universiteit van Amsterdam verloor. Om de passie voor mijn vak, met name de Spaans-Amerikaanse literatuur, levend te houden ben ik toen naar een uitgever gestapt met een lijst titels van boeken die naar mijn smaak in het Nederlands vertaald verdienden te worden. Ik moest een proefvertaling maken en nadat die was goedgekeurd mocht ik aan mijn eerste boek beginnen: de roman *Tristana* van de negentiende-eeuwse Spanjaard Benito Pérez Galdós. Daarna volgden werken van de Mexicaan Octavio Paz, de Chileen Pablo Neruda en José Donoso en de Cubaan Alejo Carpentier, de vertaling van wiens *Concierto Barroco* apart is vermeld bij de toekenning van de prijs.

Al vaak is geconstateerd en beklagd dat vertalen van literatuur geen lucratieve bezigheid is. Minder vaak wordt onderstreept wat het in werkelijkheid is, namelijk 'liefdewerk'. Wie zijn tijd doorbrengt met boeken die niet alleen voor het hier en nu geschreven zijn moet een idealist zijn. Dat is altijd zo geweest en dat zal altijd zo blijven. Als idealist wil ik me niet beklagen over een honorering die in geen verhouding tot de inspanning staat: wel wil ik kwijt dat ik me eens erg vernederd heb gevoeld door een allerm minst idealistische uitgever die me te duidelijk liet merken dat hij me alleen maar gebruikte.

Wat mijn eigen taalgebied, het Spaans, betreft vertoont het afgelopen decennium een rooskleurig beeld. Vanaf 1967 verschenen er gemiddeld zes vertaalde boeken per jaar tegenover twee à drie in de periode daarvoor. Niet alleen de kwantiteit nam toe maar ook de waardering, hetgeen onder andere blijkt uit de Martinus Nijhoffprijzen voor vertalingen uit het Spaans in 1974 en 1975 aan C. A. G.

van den Broek en Barber van de Pol. Ik ben dus al de derde ‘Spaanse’ vertaler aan wie de prijs is toegekend. Tellen we bij de vertalingen en de prijzen de artikelen, essays en recensies op die in de jaren zeventig verschenen over de Spaans-Amerikaanse literatuur dan mag worden geconcludeerd dat de traditionele Frans-Duits-Engels-oriëntatie is doorbroken. Nederland kijkt voor het eerst, nu ook cultureel, verder dan Europa.

Het Iberische Amerika lijkt in de jaren vijftig en zestig een literaire bloeiperiode door te maken die parallel loopt aan de afgang van Europa. De Tweede Wereld Oorlog – de laatste gebeurtenis van epische omvang – ebt weg uit de herinnering en de nieuwere generaties nemen hun toevlucht tot het experiment, de ego-trip, het regionalisme, kortom: de voetnoten van het leven. Aan de andere kant van de oceaan zoeken de schrijvers naar de universele thema’s, naar benoeming van een nieuwe wereld. Vragen als ‘wie zijn wij?’ en ‘wie ben ik?’ – twee niet te scheiden vragen – lopen als een rode draad door de dichtwerken, verhalen en romans van de Latijns-Amerikaanse literatuur. De antwoorden of pogingen om een antwoord te vinden gelden niet alleen daar maar ook hier. In 1950 schrijft Octavio Paz in zijn *Labyrint der eenzaamheid*: ‘Wij zijn, voor de eerste keer in onze geschiedenis, tijdgenoten van alle mensen... ons labyrint is het labyrint van allen.’

Latijns-Amerika is een deel, zij het een excentrisch deel, van het Westen en de westerse cultuur. De naam ‘Derde Wereld’ wekt misverstanden; die naam is trouwens ook niet bedacht door dat deel van de wereld dat ermee bedoeld wordt maar door diegenen die het geloof in de vooruitgang belijden (socialisme en liberalisme zijn daarvan moderne vormen). De aanhangers van die sekten meten alles af aan het zintuigelijk waarneembare en daar valt literatuur, waarschijnlijk, buiten. Toch is het juist de in het Spaans en Portugees geschreven literatuur van overzee die onze, momenteel onderontwikkelde literatuur nieuw leven zou kunnen inblazen.

Voor de bekendmaking van die literatuur heb ik me ingezet en hoop ik me te kunnen blijven inzetten. Maar ik ben niet de enige vertaler die daarvoor zijn best doet. Zoals vermeld, werd de Nijhoffprijs reeds eerder aan twee anderen uitgereikt en verder wil ik niet nalaten daarnaast de namen te noemen van Mariolein Sabarte Belacortu en August Willemsen, wier werk voor het mijne niet onderdoet. Een aparte vermelding verdient naar mijn smaak de schitterende Nederlandse vertaling van García Márquez’ *Funerales de la Mamá Grande* van de hand van de heer Fernández de la Mata en zijn assistentes.

Persoonlijke dank ben ik verschuldigd aan mijn leraar Jan Bakker, die me door zoveel moeilijke passages heeft heen geholpen en aan Dolf Verspoor voor zijn kritische revisie van het *Barokconcert*. Rest mij nog het Prins Bernhard Fonds en de juryleden van de Martinus Nijhoffprijs hartelijk te bedanken voor deze grote eer en de toehoorders voor het geduld waarmee ze naar mijn lezing hebben geluisterd.